



ΗΜΟΥΝ ΚΙ ΕΓΩ ΕΚΕΙ

Τοῦ Δημήτρη Μαυρόπουλου

Ἰανουάριος 1961, Αἰθουσα Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός». Ἐκδήλωση γιὰ τὰ πενήντα χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἦμουν κι ἐγὼ ἐκεῖ. Μαθητὴς τῆς ἑβδόμης τάξης τοῦ τότε δεκατάξιου Γυμνασίου Γλυφάδας. Κεντρικὸς ὁμιλητὴς ὁ φιλόλογος τῆς τάξης μας Γιώργος Βαλέτας, ἐκδότης τῶν Ἀπάντων τοῦ Παπαδιαμάντη (Ἀθήνα 1954). Γι' αὐτὸν ἀνεβήκαμε ἀπὸ τὴ Γλυφάδα μᾶζι μὲ τρεῖς ἄλλους συμμαθητές. Στὶς παραδόσεις του καὶ τὶς συζητήσεις του στὸ μάθημα τῶν Νέων Ἑλληνικῶν κυριαρχοῦσε τὸ πρόσωπο τοῦ Παπαδιαμάντη, καὶ οἱ ἀναφορὲς στὸ ἔργο του. Πληθυστικὸς ὁ Βαλέτας, εὐσυγκίνητος, μᾶς συνδέσε μὲ τὸν Σκιαθίτη καὶ μᾶς εἰσήγαγε στὴ ζωὴ του. Προεῖχαν τὰ πραγματολογικὰ καὶ αἰσθητικὰ σχόλια του, ἡ ἀνάδειξη τῆς τέχνης του, καὶ μέσφ τῶν ἱστοριῶν ἀνέλυε κοινωνικὰ ζητήματα. Ἀπὸ τὴν ἐφηβεία μου λοιπὸν ἀγαποῦσα τὸν Παπαδιαμάντη.

Ὅμως, ἐκείνη τὴν ἡμέρα σφραγίστηκε ἡ ζωὴ μου ἀπὸ τὸν δεύτερο ὁμιλητὴ, μετὰ τὸν Βαλέτα, ἀπὸ τὸν Ζήσιμο Λορεντζάτο. Δὲν τὸν ἤξερα, οὔτε τὸ ὄνομά του οὔτε κατὰ τὸ ἔργο του. Ἦ προσέγγισή του δὲν ἀφοροῦσε ἕναν λογοτέχνη, δίπλα σὲ ἄλλους ἀξιόλογους, ἀλλὰ ἕναν ἐκπρόσωπο τῆς συνείδησης ἑνὸς λαοῦ καὶ τῆς παράδοσής του. Τὸ συμπερασματικὸ ἐρώτημά του: «Θὰ πρέπει νὰ ἀποφασίσουμε κάποτε σοβαρὰ τί θὰ κάνουμε τὸν Παπαδιαμάντη», λειτούργησε ἀφοριστικὰ γιὰ μένα, ἔγινε μόνιμη σκέψή μου. Ἐρέμα οἱ αἰσθητικὲς ἐπιφάνειες. Ὁ Παπαδιαμάντης ἄρχισε νὰ μοῦ ἀποκαλύπτεται, ἀπὸ τότε, ὡς ὁ προφήτης, ὁ βλέμμα δηλαδή, καὶ καταλάβαινα ὅτι χρέος μας ἦταν νὰ πάρουμε στὰ σοβαρὰ τὸν κόσμο ποῦ μᾶς παρουσιάσε, ὀλόκληρο τὸν κόσμο τῆς ὀρθόδοξης ἑλληνικῆς χριστιανοσύνης ὡς τις ἀκρότατες συνέπειές του. Ἄρχισα νὰ τὸν ἀντιλαμβάνομαι ὡς πνευματικὸ κεφάλαιο.

Τρεῖς χρόνια ἀργότερα συνδέθηκα μὲ τὴν ὀμάδα ποῦ ἐξεκίνησε τὴν ἐκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Σύνωρο» καὶ τὸν ἀείμνηστο Δημήτρη Κουτρομπή. Ἀνάμεσά τους καὶ ὁ Νίκος Τριανταφυλλόπουλος. Ἀναφορὲς καὶ συζητήσεις γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη ἦταν πιά συχνὲς καὶ τὸ ἐρώτημα γιὰ μὴ νὰ προσέγγισή τοῦ ἔργο του, ἡ μὲλλον γιὰ συνάντησή τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου του ὡς πνευματικοῦ κεφαλαίου ἀπασχολοῦσε πολλοὺς. Μέσα ἀπὸ τέτοιες συζητήσεις, στὶς ὁποῖες μετέιχε καὶ ὁ Λορεντζάτος, προέκυψε τὸ ζήτημα μῖας στερεότερης ἐκδοσῆς τοῦ ἔργου τοῦ Παπαδιαμάντη, ἀποκαθαρμένης ἀπὸ λάθη τῶν πρώτων ἐκδόσεων ἢ ἀστοχῆς παρααναγωγῆς καὶ διορθώσεως τῶν προηγούμενων ἐκδοτῶν. Τὸ ἐγγεγραμμὸ ἔγινε ἔργο ζωὴς γιὰ τὸν Τριανταφυλλόπουλο. Τὸ σκαρὶ ἦταν ἔτοιμο νὰ πλεύσει. Καπετανίος ὁ Τριανταφυλλόπουλος, ποῦ ἄλλωστε εἶχε ὑπερτρέψει ὡς σημαιοφόρος τὴ θητεία του στὸ ναυτικὸ. Στὸ τιμὸν ὁ Λορεντζάτος, κι ἐγὼ στὶς μνησάνες. Πολλοὶ κατὰλλοι ναῦτες ἐπ'ἀνδρῶν κατὰ καιροὺς τὸ σκάφος. Σήμερα γνωρίζουμε τοὺς καρποὺς αὐτῆς τῆς πλεύσης: Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, Ἀπαντα, τόμοι 5, ἐκδόσεις Δόμος, Ἀθήνα 1981-1988, καὶ Ἀλληλογραφία, Ἀθήνα 1992.

Γιὰ μένα, ὄλα ἐκκίνησαν ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ βράδυ τοῦ Γενάρη τοῦ 1961 στὴν ἐκδήλωση γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη. Μὲ χαμάρι μπορῶ νὰ πῶ: «Ἦμουν κι ἐγὼ ἐκεῖ».

Στὰ ὄρυχεῖα τῶν Ἀθηνῶν

Τοῦ ΝΙΚΟΥ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

Οἱ «Ἐμποροὶ τῶν Ἐθνῶν» σὲ ἐκείνη τὴν κομψὴ γαλάζια ἐκδοση τοῦ «Γαλάζια», ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ '60, ἦταν στριμμωγμένοι στὸ ραφὶ ἀνάμεσα στὴν Περὸ Μπάκι καὶ τὸν Ζαχαρία Παπαντωνίου. Μὲ τὸν δικὸ τους τρόπο, ὄριζαν στὴν παιδικὴ ἀντίληψή ἕναν κόσμο εὐρύτερο καὶ πολυποικότερο. Ἦταν τὸ δίχως ἄλλο ἕνα σύμπτωμα μυστηριώδους, ὡστόσο γοητευτικοῦ, με ἐκείνη τὴν αἰσθητικὴ μῖα ἀπόκομης πνευματικότητας, ποῦ φόβιζε, ἐρέθιζε, μάγευε. Ἦταν κατὰ πρῶμο, κατὰ ἀγοροῦ ὅπως τὰ ἐρωτικὰ σικριστήματα, ἀνοίκειο ὅπως τὰ μεγάλα βιβλία χωρὶς εἰκόνες, ἦταν ἕν τούτοις ἡ πύλη σὲ μὴ χῶρα ποῦ ἀργότερα θὰ ἀπολάμβανα νὰ περιηγοῦμαι.

Ἡ χῶρα ἡ παπαδιαμαντικὴ ἀνακαλύφθηκε ἀργότερα ὅταν ἔνιωσα πῶς ἡ ζωὴ ἦταν πολλὴ σύντομη γιὰ τόσα πολλὰ βιβλία. Ἦταν, ὄμως, ἀκόμη πῶς μετὰ, ποῦ ὁ Παπαδιαμάντης πέρασε στὰ αἰμοφόρα ἀγγεῖά μου, ὄχι μόνον ὡς ἀγνωστικὴ ἀπόδραση ἀλλὰ καὶ ὡς ξεναγὸς μου σὲ μὴ Ἀθήνα ποῦ ἐξυλιγόταν ἀργά. Στάλαζε ἡ πόλη ὡς ἐμπεῖρα, ἀνοίγει ὁ κόσμος τοῦ Παπαδιαμάντη σὰν ὄστρακο.

Καὶ ἦταν ἀκόμη πῶς ἀργά, ὅταν πλέον σὲ ἡλικία μῖας σχετικῆς, πάντα, ὠριμότητας, ἀκολούθησα τὰ βήματα τοῦ Σταύρου Ζουμπουλᾶκη σὲ μὴ ἀθηναϊκὴ περιδιάβαση στὰ ἴχνη τοῦ Παπαδιαμάντη, ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἐλισσαῖο ὡς στὰ στενά τοῦ Ψυρρή, ζιστὰ στὸν τοῖχο τοῦ ἀσκημοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, ἔξω ἀπὸ ταβερνεῖα καὶ ξεχασμένες χαμοκέλες, ἀνάμεσα σὲ πολυύροφα κτίρια βιοτεχνῶν, μὲ ἀποθήκες στὸ ἰσόγειο, πρατήρια, κουρεῖα καὶ φιλικὰ ζῖδι-κα. Ἕνας κόσμος μισοφωτισμένος, καὶ ἄς ἦταν τὰ βήματά μας λουσμένα στὸν ἀθηναϊκὸ ἥλιο.

Σὲ μὴ ἄλλη συγκυρία, ἕνας σπᾶνος ἱερέας στὸν μοναδικὸ κάλλους ναὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ πάλι στοῦ Ψυρρή, στὴν ὁδὸ Χριστοκοπίδου, μὲ ὀδήγησε σὲ ἕνα ταρασακί ἑνὸς παλιοῦ σπιτιοῦ ποῦ φτιαχτόταν τότε γιὰ νὰ γίνε μικρὸς ξενώνας γιὰ τουρίστες. Ἐκεῖ, στὸ ταρασακί, ποῦ ἔμοιαζε μὲ στέγη ἑνὸς κουκλοσπιτοῦ - τέτοια ἦταν τὰ μεγέθη, ἀνεβήκαμε γιὰ νὰ δοῦμε ἕνα ἄλλο μικρὸ σπίτι ἀκριβῶς ἀπέναντι. Ἦταν κι αὐτὸ τόσο δὴ μικρὸ, σὰν σπιρτόκουτο, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖ ποῦ εἶχαμε ἀνεβεῖ μποροῦσαμε νὰ δοῦμε τὴν - ἀθέατη ἀπὸ τὸν δρόμο - αὐλή του. Ἦταν μὴ πάλι αὐλή, σαραβαλισμένη καὶ ξεμαλλιασμένη πιά, ἀλλὰ μὲ ξυλινὲς πόρτες στὴ σειρά, μὴ πάλι σικριά στὴν ἀκρὴ, γάτες ἀνάμεσα σὲ σπασμέ-να κεραμίδια καὶ ἀναποδογορισμένες καρέκλες.

Νᾶ, σὲ μὴ τέτοια κἀμαρη, μπορεῖ νὰ εἶχε ζήσει ἕνα φεγγάρι ὁ Παπαδιαμάντης. Ἕνας ἄνθρωπος ἀπεξαρτημένος ἀπὸ τὴ δέσμευση τοῦ νοικοκυριοῦ, τὸ βάρος τῶν πολλῶν πραγμά-των. Φανταστεῖτε, μᾶς ἔλεγε ὁ Σταύρος Ζουμπουλᾶκης, ἦταν ἕνας ἄνθρωπος χωρὶς ὑπάρχοντα. Ἕνα παλὸ τὸ χεῖμῶνα, ἕνα κηροπήγιο, ἕνα βιβλίο, τὰ ἀπολύτως χρειάζου-μενα. Στὴν ἐφημερίδα, μὲ τὸ γραφεῖο του ἐξοπλισμένο γιὰ νὰ γράφει καὶ νὰ μωρῖζεται τὴν ἀστικὴ Ἀθήνα, μποροῦσε νὰ ἔχει ὅσα ἦταν ἀπαραίτητα. Ἀλλὰ ὁ κόσμος του, ὁ ἐαυτὸς του, ἦταν κοντὰ στὰ καταγῶγια, στὶς αὐλές, στὰ ἴμιυπόγεια καπηλειὰ, στοὺς ἀμαξάδες, στὶς ράφρες, στὰ παλὰ γιὰ τὰ θελήματα.

Ἦταν γιὰ μένα κατὰ σὴν ἐκλαμψὴ ὅταν κατάλαβα τὴν ἰδέα τῆς «οἰκονομίας», δηλαδή τοῦ λιτοῦ βίου, τῆς ζωῆς κοντὰ στὸν Χριστό, τὴν ἀποπροφορὴ γιὰ τὴν ἐπίφαση, τὸ βάρος τῆς ὕλης καὶ τῶν δεσμεύσεων ποῦ γεννᾷ. Ἦταν ὁ Παπαδιαμάντης ποῦ μὲ ὀδήγησε σταδιακὰ στὰ ὄρυχεῖα τῆς σκοτεινῆς Ἀθήνας. Ἐκεῖ τρεμλόβησαν ἀστέρια... ἑποπικενημένα σὲ ἀράτους ὄθλους.



Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης. Σύγχρονο (2021) σχέδιο Νίκου Ἀ. Παπαβασιλείου.

Μικρὸ παπαδιαμαντικὸ

Εἶναι γνωστὴ ἡ πολὺ ὑψηλὴ θέση στὴν ὁποία τοποθετεῖ ὁ Σεφέρης τὸν πεζογράφο Παπαδιαμάντη. Πέραν τῶν ἄλλων ἀναφορῶν του, νομίζω ποὺ ἡ πλέον ἀποκαλυπτικὴ εἶναι ἐκείνη ποῦ καταγράφεται στὴν ὀμιλία του γιὰ τὸν Μακρυγιάννη. Μεταξὺ ἄλλων ἔγραφε: «Ὁ Μακρυγιάννης εἶναι ὁ πῶς σημαντικὸς πεζογράφος τῆς νέας Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας, ἂν ὄχι ὁ πῶς μεγάλος, γιὰτὶ ἔχουμε τὸν Παπαδιαμάντη» (Δοκίμια Α', σ. 253-254). Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀξιολογικὴ κρίση, ὁ Σεφέρης μᾶς ἔχει παραδώσει καὶ μὴ μὴ ἂν δὲν ἀναφορῶσα περιγραφὴ τῆς οἰκίας τοῦ κυρ Ἀλεξάνδρου στὴ Σκιαθὸ, εἰκοσι χρόνια μετὰ τὸν θάνατο τοῦ δημιουργοῦ τῆς Φόνισσας. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1930 ὁ ποιητὴς παραθε-ρῖζει στὴ Σκιαθὸ, ὅπου ἀναμῶνει καὶ τοὺς τότε νεώμους Κωνσταντῖνο Τάτσο καὶ Ἰωάννα Σεφεριάδη. Ἡ παραμονὴ του στὸ νησί τοῦ δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ κάνει μὴ σύντομη ἐπίσκεψή στὴν οἰκία Παπαδιαμάντη. Ἡ σχετικὴ ἔγγραφὴ στὸ ἡμερολόγιό του δὲν φέρει ἀκριβῆ ἡμερομηνία, εἶναι πάντως τοῦ Ἰουλίου ἢ Αὐγούστου 1930: «Σκιαθὸς. Σπίτι τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἡ γριὰ ἀδερφή του ἔκλαιγε καθὼς μᾶς μιλοῦσε γι' αὐτὸν. Λιγνὴ, ψηλὴ, μελαχρινή, βυζαντινὴ ράτσα. Τὸ σπιτάκι καθαρὸ καὶ ἀσπρισμένο, μὴ μεγαλωμένη φωτογραφία τοῦ Παπαδιαμάντη κρε-μασμένη στὸν τοῖχο στὴ κἀμαρα ὅπου πέθανε ἀπὸ τὸ παράθυρο ὡς τὸ μικρὸ σκιαθικὸ τῆξι, ἕνα στρώμα κατὰ γαμα ὀκτασμένο μ' ἕνα κιλί-μι. Ἐκεῖ πάνω ξεψύχησε (2 Ἰανουαρίου), ἀφῶς ζήτησε νὰ τὸν σικρί-σουν καὶ νὰ τὸν καθίσουν κοντὰ στὴ φωτιά. Τὸ μόνον βιβλίον ποῦ εἶδα πά-νω στὸ μικρὸ τραπέζι, μὴ φτηνὴ ἀγγλικὴ ἐκδοση (Omnibus) τοῦ Σαίξπηρ» (Μέρες Α', σ. 125-126). Πειθαίνοντας ὁ Παπαδιαμάντης ἄφησε πίσω του τρεῖς ἀδελφές: τὴν Χαρίκλεια, τὴ Σοφία καὶ τὴν Κυρα-τσούλα. Ἡ τελευταία ἐπιστολὴ ποῦ συνυπογράφουν καὶ οἱ τρεῖς ἀδελφές φέρει χρονολογία τοῦ 1920. Ἡ ἀμέσως ἐπόμενη ἐπιστολὴ (1927) ὑπογράφεται μόνον ἀπὸ δύο (Σοφία καὶ Κυρατσούλα), ἐνῶ ἡ τελευταία (30 Ἰουλίου 1930), ποῦ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Κ. Φαλαγγίτη καὶ εἶναι ἡ καταληκτικὴ τοῦ τόμου τῆς παπαδιαμαντικῆς Ἀλληλογραφίας ποῦ ἐπιμελήθηκε καὶ ἐξέδωσε τὸ 1992 ὁ Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος, ὑπογράφεται μόνον ἀπὸ τὴν Κυρατσούλα, ὅπου μνημονεύεται καὶ ὁ τό-τε πρόσφατος θάνατος τῆς Σοφίας: «Ἐγκαίρως λάβαμε τὸ γράμμα σας. Μᾶ δὲν προλάβουμε νὰ σᾶς ἀπαντήσουμε. Γιὰτὶ ἐν τῷ μεταξύ χάσα-με τὴν ἀδελφή μας τὴ Σοφία». Ἡ μόνη, ἐπομένως, ποῦ ἐπιζοῦσε κατὰ τὴν ἐπίσκεψή Σεφέρη, «λιγνὴ, ψηλὴ, μελαχρινή, βυζαντινὴ ράτσα» κατὰ τὸν ποιητὴ, ἦταν ἡ Κυρατσούλα. Ὅταν δημοσιεύσα στὸ περιοδικὸ Κονδυλοφόρος τὸ 2013 ἡ Εὐρέτηριον Ὀνομάτων γιὰ τοὺς τόμους Α' ἔως καὶ Ε' τοῦ σεφερικοῦ ἡμερολογίου, μοῦ εἶχε διαφύγει (μεταξὺ καὶ ἄλλων ἀβλεψιῶν) νὰ καταγράψω τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς Παπαδιαμάντη. Ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης καλεῖται τώρα νὰ συμπληρώσει στὸ Εὐρέτηριον τὸ ὄνομά της, μὲ παραπομπὴ ἐντὸς παρενθέσεως λόγφ τῆς ἔμμεσης ἀναφορᾶς: Παπαδιαμάντη Κυρατσούλα (Α' 125). Τὸ στοιχεῖο Α δηλώνει τίς Μέρες Α' καὶ ὁ ἀριθμὸς τῆς σελίδας τοῦ τόμου.

Δημήτρης Δασκαλόπουλος

Σελὶς 2

- Ντίνος Ἀγραφιῶτης
- Δημήτριος, τοῦπίκλιη Εὐρίπιος
- Β.Π. Καραγιάννης
- Δημήτρης Κοσμάπουλος
- Στέλιος Κούκος
- Ἀντώνης Ν. Παπαβασιλείου
- Σωτήριος Γ. Ραπτόπουλος

Fragmenta, ἦτοι ἀποθραύσματα, τοῦ προεπαναστατικοῦ Παπαδιαμάντη

I. Ἀπὸ τὴν νοβέλα Χρῆστος Μηλιόνης
«Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ αἰῶνος κατεῖχεν ὁ Χρῆστος Μηλιόνης τὰ ἀρματολῆγία τῆς Ἀκαρνανίας, τοῦ Βάλτου καὶ Σηρομέρου, εἰς τῶν ἀντιπροσώπων τῆς σφαδαζούσης ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, τῶν περι-φανέστερων παραστησάντων εἰς τὸν ἐκπεπληγμένον εὐρωπαϊκὸν κόσμον τὰ δίκαια τοῦ ἀδικουμένου ἔθνους· οὐδέποτε εἶχε συνθηκο-λογῆσει μὲ τοὺς Τούρκους. Τοῦτο ἐκφράζει τρανότερον πάσης ἱστορικῆς μαρτυρίας ὁ στίχος τοῦ δημοτικοῦ ᾄσματος:
Ὅσο εἶν' ὁ Χρῆστος ζωντανός, Τούρκο δὲν προσκυνεῖ».

II. Ἀπὸ τὸ διήγημα «Ὁ Γάμος τοῦ Καραχμέτη»
«Ἡ Σεραινα ἐπέζησε δέκα ἢ δωδέκα ἔτη, ὅσα ἤρκειν διὰ ν' ἀναθρήσῃ τὰ τέκνα τοῦ Κομπητῆ. Ἀνεπαῦθη κ' ἐτάφη ἔξωθεν τοῦ ναῦ-σκου τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, σιμὰ εἰς τὴν πελωρίαν κοκκινομορέαν καὶ παρακάτω ἀπὸ τὸν τεράστιον σχοῖνον, κυρτὸν ἐν εἰδῆ καλύβης καὶ ἀποσταζόντα δάκρυ λιβάνου, καὶ ἀντικρὺ εἰς τὴν ὠραίαν καὶ τό-σον ζωηρὰν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου, τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου τοῦ ναοῦ.
Ὅταν ἐπῆγαν μετὰ τρία ἔτη νὰ σκάψουν διὰ τὴν ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων της, λεπτὸν θεσπέσιον ἀρώμα ὡς βασιλικοῦ, μόσχου καὶ ρόδου ἄμα, ἀνήλθεν εἰς τοὺς μυκτῆρας τοῦ ἱερέως, τοῦ σκάπτοντος ἔργατο, τῆς Δελούδας καὶ δύο ἄλλων παρισταμένων γυναικῶν.
Τὰ κόκκαλά της ἔχουν εὐωδιάσει».

III. Ἀπὸ τὸ διήγημα «Φτωχὸς Ἅγιος»
«Καὶ κύψας ἐξήτασε τὸ πρόσωπον τοῦ αἰπόλου.
Ἴδου ὁ προδότης! σύντροφε, ἀπήνησε τότε ὁ μεγαλόσωμος βάρ-βαρος πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα προηγούμενος.
Καὶ εἶτα ἤρχισε νὰ ἐξηγῆ ἕν συντόμῳ πρὸς τοὺς πειρατὰς, ὅτι ἐκ τῆς κινήσεως ἦν παρετήρησεν ἐντὸς τοῦ Κάστρου μὲ τὸ ἐξησκημένον ὄμμα του, ἐκ τῶν βλεμμάτων τὰ ὅποια ἐμάντευεν ὅπισθεν τῶν πολεμιστῶν ἐπὶ τοῦ ἀκροδρόμου, εἶχεν ὑποπτεύσει ὅτι κάποιος ἔδωκεν εἰδησιν εἰς τοὺς ἀπίστους περὶ τῆς ἀφίξεως τοῦ μουσουλμανικοῦ στρατεύματος.
Ἀκολούθως τοὺς ἠρώτησε ποῦ ἦσαν τὸν ἀπιστῶνα αὐτόν. Οἱ σύν-τροφοὶ τοῦ διηγῆθησαν ὅτι τὸν συνέλαβον ἀναρριχώμενον εἰς τὸν κρημνόν, ἐκεῖ κάτω, ὅπου τινὲς τῶν ἀνδρῶν εἶχον κρυβῆ παραμο-νεύοντες.
Καὶ τότε ἠλθέουσε διὰ μυριστὴν φορὰν ἡ δεσποτικὴ πρόρρησις, καὶ εἰς περιπλέον ἐνώμοτος βάρβαρος ἔδοξε λατρεῖαν προσφέρειν τῷ Θεῷ.

Ἀπῆλθη μετὰ τῶν ἑρικῶν καὶ σχολῶν, ὅπου δειλὰ ἀνθύλλια ἐποικιλίον τὸν πράσινον ἑαρινὸν τῆς γῆς τάπητα· ἐκεῖ τὸν ἔσυραν οἱ Ἀγαρηνοὶ ἀλαλάζοντες κ' ἐκεῖ ἔλουσε μὲ τὸ αἷμα του τὰ ἀνθη καὶ τοὺς χλωροὺς κλάδους, καὶ ζέον ρεῖθρον ἐκοκκίωσε τὴν γῆν, ἦτις εὐμένης τὸ ἐδέχθη, ἢ δὲ αὐρα πραεῖα ἀνέλαβεν ἐπὶ πτίλων τὴν πνοήν του, κ' ἐκεῖ ἐκοιμήθη τὸν ὕπνον τὸν παραδείσιον, πτωχὸς αἰπόλος! μιμηθεῖς τὸν Ποιμένα τὸν καλόν, τὸν τιθέντα τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων.

Καὶ ὕστερον, πῶς νὰ μὴ μοσχοβολᾷ τὸ χῶμα;

Διὰ τὸ πιστὸν τῆς ἀντιγραφῆς / Ν.Δ.Τ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΝΤΡΩΤΗΣ

Ο ΚΥΡ-ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΑΠΦΩ

Ἄπ' τὴ Δεξαμένη σοῦ γράφω τώρα καὶ μὲ φωτογραφίζεις ὁ Νιρβάνας. Μελέτησα τὰ μελικά σου ὄλως δὲ συνεκίνηθην. Καὶ στίχους σου προέκρινα δι' ἔμένα: «μειδιαισῖσ' ἄθανάτων προσώπων», «μαινόλαι θύμωι», «ἄστερες μὲν ἀμφὶ κάλαν σελάνναν»· αἱ λέξεις σου ποῦ λένε ὅτι ὁ Ἔρω-ς ἦρως σοι ἐτίναξε τὰς φρένας, μ' ἔμαγευσαν—τὰς ἔχουν σὲ ρόδι' ἀρογογῆγία μυνιρῶσας· μελιλιωτὸς ὁ λόγος σου, ἀνθεμῶδες, τὸν ἐφαρμῶζω εὐτάκτως στὰ γραπτά μου, καὶ ἄς εἶναι χρησιμότητος, ναί, μὴ πα-ραδεδεγμένης αἰ διηγῆσεις ἄς συγγράφω ἐπὶ ἔτη. ἔμμενυ ἐν τούτοις. Χαίρει, ὦ Μούσα, χῆρει! Κι ἐγὼ σὰν σένα «καὶ ποθῆμ καὶ μάμομα». Παπαδιαμάντης.



Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης:

Ἐναντίον τοῦ ἁγίου τῶν γραμμάτων! Ξανά...

Ἀκόμη ἓνα κείμενο γιά τόν Παπαδιαμάντη; Ἀκόμη ἓνα καί ἄλλα πολλά, μπόλικαι! Ἄν καί ξέρω ὅτι δέν τὸ χρειάζεται ὁ Μεγα-Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης! Ποιός τὸ χρειάζεται, λοιπόν; Μά, σίγουρα ἐμεῖς! Ἐμεῖς τὸν χρειάζομαστε τὸν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη, ὅπως δια τὰ μεγάλα τὰ πράγματα στά ὁποῖα προσφεύγεις, καταφεύγεις σ' αὐτά! Νηφάλιος, μέ θολωμένο τὸ μυαλό, ὅπου καί ὅταν σέ βρῖσκει τὸ καλό! Καί μετὰ νιώθει: « Σάν μαγεμένο τὸ μυαλό μου φτερουγίζει/ ἢ κάθε σκέψη μου κοντά σου τριγυρίζει» (Δημήτρης Γκόγκος/Μπαγιαντέρης).

Ἄλλωστε, πρόκειται γιά ἐρωτική ὑπόθεση. Διαφορετικά δέν χρειάζεται νὰ μπείς στόν κόπο! Οὔτε γιά νὰ ἀπολαύσεις γραφή, οὔτε γιά νὰ σοῦ μεταγγίσει ζωή, γνώση ἀφανέρωτη! Μήν τὸν φάχνεις, δηλαδή, ἀν εἶσαι χορᾶτος! Ἄν ἀρχίσαι νὰ τὸν φάχνεις χωρὶς νὰ πεινᾶς μορεῖ καί νὰ σοῦ χαλάσει καί τὴν ὅποια ὄρεξη! Γιατί δια αὐτὰ ἀποτελοῦν τὰ ὄνειρα ἐνὸς πενησμένου! Ναι, καί διψασμένου!

Καί αὐτός ὀ... ἀποτυχημένος τοῦ βλοῦ, ὁ ἐξόρισμος τῆς κομπίνας τῆς ζωῆς, ὁ φερόικος τῆς ὑπαρξῆς του, εἶχε μοναδική κατοικία τὴν ἄκρη τῆς πένας του! Ἐκεῖ ἔζησε ὡς γνήσιος ποιητής! Καί μόνον ἐκεῖ!

Πλάστηκε γιά νὰ γράφει! Καί μάλιστα ὡς ἐπαγγελματίας συγγραφέας! Μὲ παρογγελίες καί πληρωμὴ στά ἐντυπα τῆς πρωτεύουσας! (*Ὅποτε, βεβαίως, τὸν πληρώνανε καί κατόπιν ἐκλιπαρήσεων καί ἀποπομπῶν, κατὰ δῆλυσή του). Πάντως τίς συνεργασίες του τίς ζητοῦσαν, ἀν ὄχι τίς ἀπαιτοῦσαν! Καί ἀς διαφωνοῦσαν μαζί του! Ἐμοιαζε, ἐντέλει, καί αὐτῶν νὰ φτερουγίζει τὸ μυαλό τους μέ τὰ ἔργα του! *Ὅπως καί ἐμεῖς! Ἀπὸ τὰ φτερουγίσματα τοῦ ἐρημικοῦ

στρουθίου τοῦ μονᾶζοντος στὴν ἄκρη τῆς γραφίδας του.

Τὸν ἤθελαν ἀνάμεσά τους, ἀκόμη καί ἀν σὲ κάποιους τοὺς γύριζε τ' ἄντερα, καί δημιουργοῦσε σάλο στὴν ἐποχὴ του γύρω ἀπὸ τὴν ταυτότητα καί τὴν «ιδεολογία» τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ, τοῦ νέου ἑλληνικοῦ κράτους καί τοῦ πρώτου ἀπελευθερωμένου ἑλληνισμοῦ! Αἰτία, βεβαίως, ἡ ἄκριτη καί παράφορη ἀρχαιοσιπηλία τους! Σήμερα, βεβαίως, ἐνοχλοῦνται οἱ τοῦ «ἐφάμιλλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ», καί ἀς ἦμερὸ ὁ Μέγας Παπαδιαμάντης ὅσο κανένας ἄλλος στὴν ἐποχὴ του τὴν δικαίη λογοτεχνία καί τὴν μετέφραζε καί στά καθ' ἡμέαι!

Καί, σίγουρα, αὐτὸς δέν μαυοῖσε! Τὰ ἔβαζε μαζί τους γιατί εἶχε φτάσει μέχρι τὸ μπόδι τους καί τοὺς ξεπερνοῖσε! Καί στά σημεῖα καί διαχρονικά! Ὁ «αἰώνιος φοιτητής» καί εἰς τὸν αἰῶνα τῶν αἰῶνων μέγας συγγραφέας! Ἀκόμη καί ὡς σημεῖον ἀντιλεγόμενου! Γιά μερικούς! Ἀλλὰ τέτοια δέν θέλουμε ἀπὸ τοὺς λογοτέχνες μας; Νὰ εἶναι δηλαδή πειρακτῆρια τῆς ἐποχῆς καί τοῦ αἰῶνα τους;

Θὰ μοῦ πῆτε μὰ ὀ... ἅγιος τῶν γραμμάτων ἐπετραῖζε τὸν κόσμος; Καί τὸν ἐπετραῖζε καί τὸν ἐνέπαιζε! Ἐκτὸς ἀν ἦταν ἓνας... συστημακὸς συγγραφέας! Ἦταν; Καί ὅσο ἀν ἔχετε τὴν ἀπορία ἀν κάτι τέτοιο ἦταν μέσα στὶς προθέσεις του ἢ ἔτυχε! Ὡς ἔλεγα πὺς δέν ἔτυχε! Τὸ πέτυχε! Δέν μορεῖς νὰ βγεῖς στά γράμματα ὡς Μποῦε καί νὰ μὴν θέλεις νὰ κἀνεῖς σαματᾶδες.

Καί ἔκανε καί κάνει! Ἀνεπιφύλακτα! Καί μ' αὐτὴν τὴν ἔννοια δέν ξέρω ἀκόμη γιατί τὸν θεωροῦν ἀκόμη ἅγιο τῶν γραμμάτων. Ἀλλὰ καί τοὺς διὰ Χριστὸν σαλοὺς ποὺ ἐνέπαιζαν τὸν κόσμο τοὺς εὐλαβοῦμαστε ὡς ἅγιους! Ναι, ἀλλὰ τὸν Παπαδιαμάντη δέν τὸν θεωρεῖ κανένας σαλό, οὔτε τοὺς ἐνέπαιζε καί ἐπετραῖζε τὸν κόσμο. Ἀπλά, φτιάχνομε ἓνα «κόνισμα μέ τὴν σεμνότητα τῆς φωτογραφίας τῆς Δεξαμένης καί τοῦ προσωπικοῦ σχολιασμοῦ τοῦ «Nous excitons la curiosite du public...», δηλαδή «Προκαλοῦμε τὴν προσοχὴ τοῦ κοινοῦ» καί τὸν ξεγαλάζουμε. Ἡτοι τὸν ἀποτελειώνουμε!

Προτείνω -ἔδω καί καιρὸ- νὰ τὸν κατεβάσουμε ἀπὸ τὰ 'κόνισματα καί νὰ τὸν χαροῦμε! Νὰ τὸν λατρεύουμε ὡς μέγα συγγραφέα, αὐτὸν καί τὰ κείμενά του! Διαφορετικά δημιουργοῦμε γραφικότητες!

Ἄλλωστε, ἡ χώρα μας, ὅπως ἔλεγε ὁ Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, παράγει μόνον ἁγίους καί θαύματα! Δέν ὑπάρχει ἀνεπάρκεια! Καί ὅσο γιά ἁγίους τῶν γραμμάτων ἔχουμε τοὺς Ἵρεις Ἰερφαρξεί! Δέν μᾶς φτάνουν; Μήπως τοὺς διαβάσαμε, ἢ ξέρομε τί ποικίλους, ζξαιρετικούς καί ὀλοφάντασους θησαυροὺς γιά τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καί τὴν χριστιανικὴ πίστη κουβαλόανε μέσα στοῦ ἔργο τους;

*Ὅσο γὰς τὸν ἴδιο τὸν Παπαδιαμάντη ἄς μὴν τοῦ φορτώνουμε πράγματα ποὺ δέν ἦταν μέσα στὶς προθέσεις του! *Ὅπως ἔγραψε καί στόν πατέρα του: Ἐγὼ θέλω νὰ διαβάζω καί νὰ γράφω! Καί ἔγραψε! Δέν ἔγραψε;

Στέλιος Κοῦκος

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ

Καιρὸς τοῦ σιωπᾶν

Μὲ τὸν τρόπο τοῦ Α.Π.

Δέσποινα τὴν ἀγκάλη σου τοῦ θάλαπους Ξαναβρίσκη
Σὲ τούτη ἐδῶ τὴν θάλασσα, τρυφερό σου μαρφόρο
Τοῦ στήθους μου μίᾱ-μίᾱ τίς πέτρες, παίρνω ρίσκο
Μὲς στοῦ σκουροῦ βερνίκι της τίς βᾶφω, ὑπερφόρος.

Μὰ τῶν Ἀγγέλων ἡ Κυρία, τῶν ὄρανοῦν ἡ Μάνα
Κι ἔδων τῶν βαρυποινιτῶν τὸ σίγουρο λιμάνι
Τῶν σωθικῶν μου ἄκου τὴν βραχὴν καμπάνα
Δέξου τὴν δέσητ τῆς σιγῆς μου συντριβάνι.

*ῴ*πως τὰ ἔρημα πουλιά, πικρὰ κωνηγήμενα,
Ἄπὸ πολυκατοικιῶν κεραῖες καί γκρὸ-πλάνα
Μῆλια χαράζουν γιά νὰ βροῦνε δάσος- πᾶρε με καί ἐμένα
Δέν ἔχω σκέψεις, μήτε λέξεις. Καιρὸς τοῦ σιωπᾶν.

ΔΙΑΡΜΕΝΑ ἢ ὙΠΕΡΚΑΛΑ

Μετάγγιςις οἴνου ἀπὸ κωπαστὴν εἰς κωπαστὴν: Ἀρχαῖον ἔθος, ἀθάνατον -ἢ τῆς ἰσορροπίας τοῦ ἀνέγνωσμα.

Ἐπλησιάζον ἦδη εἰς τὸ τέμμα τοῦ πλοῦ(...) Ἀλλὰ πρὶν φθάσουν ἐκεῖ (...) συνέβη νὰ συναντήσουν εἰς τὸ πέλαγος (...) ἐν πλοῖον, (...) τὸ πλοῖον προήρ- χετο ἀπὸ μίαν τῶν Κυκλάδων τῶν οἰνοφόρων (...) κ' ἔπλεε διὰ Θεοσαλονίκηνη φορτωμένον κρασιά. ἡ ὅμας τῶν πανηγυριστῶν δὲν ἦτο ἀπρομήθετος (...) Ἀλλᾶ... νὰ συναντήσῃ τις (...) εἰς τὸ πέλαγος κρασοκᾶϊκο γεμῆτο, καὶ νὰ πωλῆ πρὸς 12 λεπτά τὴν ὀκάν... εἶναι τόσοσν ἐκπληκτικὸν τὸ πρᾶγμα... Ἀγγεῖον ἄλλο εὐκαιρον δὲν εἶχον, εἰμὴ τὴν ρακολαγιήναν, 22 ὀκάδας χωροῦσαν (...), καὶ ἡ μεγάλη λάγηνος ἐγεμισθη οἴνου διάρμενα ἢ ὑπέρκαλα, ἀν θέλετε, δηλαδὴ ἀπὸ κωπαστὴν εἰς κωπαστὴν τῶν δύο πλοίων. (Α. Παπαδιαμάντης, « Ἐπιμηθεῖς εἰς τὸν βράχον»)

Ἡ μετάγγιςις ἢ μετακένωσις τοῦ οἴνου ἀπὸ τὴν οἰναγωγὸ ὀλακάδα (ποὺ κατεβυθῶνταν, κάπου στὰ 19—, στὴν Θεοσαλονίκη) μέσῃ τὴν ρακολιᾶνη τοῦ καϊκιου τῶν Σκιαθιτῶν πανηγυριστῶν, θυμίζει ἄλλα νερά καί ἄλλες με- τακένωσεις: Κάπου στὴν Ἱταλία, στὸν κόλπο Diano Marina, στὰ μέσα τοῦ 1ου αἰ. μ.Χ., μίᾱ ἄλλη οἰναγωγὸς ὀλακάς, προερχόμνη ἀπὸ τὴν Ἰσπανία, καιαγεῖ -παρασέρνοντας μαζί στον βυθὸ δυσθεώρητα dolia, κρασοπιθᾶρα χωρητικότητας 1200 καί 3000, ἀκόμη, λίτρων: Ὁ οἴνοπας πόντος κατα- πίνει τὸν ὑπερπόντιο οἴνο... Μέγας εἶσαι Κύριε! « Μέχρι καί εἰς ὤκεανὸν ἐσπέριον ἐξέτεινας τὸ ἀπόδημον»...

Ὁ οἴνος ἀποδορᾶ ἀπὸ τὸν τελικό του προορισμό, εἶτε σὲ μικρὴ ποσότητα (ξεκινᾷ ἀπὸ τίς Κυκλάδες γιά τὴν Θεοσαλονίκη, ἀλλὰ καταλήγει στά στο- μάχια τῶν Σκιαθιτῶν), εἶτε σὲ μεγάλῃ ποσότητα (ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν Ἰσπανία γιά τὴν Ρώμην, ἀλλὰ καταλήγει μέσα σὲ μιὰ ἄλλη, εὐρύτερη θάλασσα, διότι « ἐχθρὸς πόντος Βάκχῳ»). Ἡ ἀπόδρασις αὐτὴ ἐκτελεῖται καί στά ἔμφυχα: Τὴν Ἀνοιξη τοῦ 1824, σὲ χροῖνια δοξασμένα, ὅταν ὁ Οἰκονόμος δραπέτεψει ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη γιά τὴν Ὁδησσο, μέ τὸ πλοῖο τοῦ οἰνεπόρου Γ. Ἀλέξiou, κρυμμένος μαζί με ἄλλους 17 Ἑλλήνες ἀνάμεσα σὲ βαρελῖα κρασί.

Ἀνέλπιστα, ὅμως, ἢ ἔρευνα ἐμφάνισε νέες στοιχεῖα καί γιά τὴν ἰσορροπία ποὺ ἦταν ἀπαραίτητη κατὰ τὴν μετακένωσις τοῦ Παρίου ἢ Κεῖου οἴνου ἀπὸ πῖθου εἰς λάγηνον, ὥστε νὰ ὀρθορῶσιν ὡς δεῖ οἱ σνέσταισι τοῦ Παπαδιαμάντη: Ἡ ὀσία ρεσβερατρόλη, ποὺ ἐντοπίστηκε στὴν ἐρυθρὰ σταφυλὴ, πιθᾶνὸν νὰ ἐνισχύει τὴν ἰσορροπία τῶν ἠλικιωμένων, κατὰ τὰ νέᾱ ἐπιστημονικά δεδομέ- να!

Τί ἄλλο νὰ εἰπῶμεν; Πίνωμεν! *Τί τά λόγῃ ἀμμένομεν;* (Ἀλκαῖος, ἀπ. 17)

Σιωτήριος Γ. Ραπτόπουλος

« Ἦτο μέγας....»

καί εἰς τὰ παιχνίδια τοῦ σκιοφωτισμοῦ

Δὲν θὰ ἦταν κλοπῆ.

Δὲν θὰ ἦθλε νὰ λάβῃ κάτι μὲ ἀθέμιτα μέσα.

Θὰ ἦταν μιὰ ἄδολη φωτογραφικὴ ὑφαραγῆ τῆς μορφῆς τοῦ Παπαδιαμάντη.

Ἀπόρρομα, μιᾶς καί γνώριζε τίς ἐπι τοῦ θέματος ἀντιλήψεις καί ἀντιρρήσεις του, τὸ ζήτημα κατέληξε σὲ συγκατάθεσή του γιά τὴ λήψη τῆς ιστορικότερης φωτογραφίας στόν χώρο τῆς λογοτεχνίας, ἀπὸ τὰ χέρια καί τὸν φακό τοῦ συμπατριώτη του καί φίλου του, τοῦ λογιου ἱατροῦ Παύλου Νιρβάνα.

Ἐκμύθη ἢ ἐπιμόνη ἄρνηση του ἀπὸ τὸν λόγο παρακαλή- σεις τοῦ Νιρβάνα καί φέλλισε:

« — Νὰ τὴν στειλω στό στίπτι μου. Νὰ μ' ἔχουν οἱ δικοί μου! Ἄς εἶναι ἱ Σάν ἦλθεσ ὡς ἐδῶ...»

“Ὅμως, μὲ ἓναν ὄρο:

« — Nous excitons la curiosité du public.....»»

Γνωρίζοντας τὸν χαρακτήρα καί τίς ἀπόψεις τοῦ Παπαδιαμάντη ὁ ἀγραφιώτης φίλος του Ζαχαρίας Παπαντωνίου γνωμα- τεύει, μὲ βεβαιότητα σχεδόν, πὺς αὐτὸ ἔγινε διὰ κλοπῆς:

« ...εἰς ὄλην του τὴν διηγηματογραφίαν τὸν βλέ- πομεν κλίνοντα τὴν κεφαλὴν πρὸ τοῦ Κυρίου. Ἀκόμη καί μίᾱ φωτογραφία ποὺ τοῦ ἐπῆραν διὰ κλοπῆς τὸν ἀποτύπωσος μὲ σκυμμένη τὴν κεφα- λὴν, μὴ τολμῶντα νὰ κυττάξῃ τὸν ἥλιον τῶν Ἄθωνῶν, ἐκ φόβου μήπως ἀντικρῶσει τὸν Θεόν».

Ὁ Νιρβάνας τοῦ ἀπαντᾶ ἀμέσως -τὴν μεθεπομένη- πὺς δὲν ἐπρόκειτο γιά κλοπῆ, ἀλλὰ βρῆκε τὴν εὐκαιρία, ζητώντας τὸ ὡς χά- ρι, ὀμοπάτριός του γάρ, καί ἔλαβε τὴ συγκατάθεσή του:

« Ἐφάνη καμπτόμενος, ἦθελσνε νὰ μοῦ φανῆ φιλόφρων: Ἡ φίλια ἐνίκησε τὸζορμπαλήκι, μοῦ εἶπε μ' ἓνα χαμόγελον παιδικῶν...»

Τὴν ἴδια ἐντύπωση μέ τὸν Παπαντωνῖο ἐἶχε κι ὁ Μεσολογγιτής λογοτέχνης καί δημοσιογράφος τῆς ἐποχῆς Στάμος Μπρόνας:

« Καί ἀν ὑπάρχη μίᾱ φωτογραφία τοῦ ἀτυχοῦς

Ἀγγελίαι

Ὁ Βίλελμ Βουὺνδ ζητᾶ καπνὸ καλὸ καί ἀμέριμνο.

Εἰς Μεγάλον Τσουγκριᾶν πωλεῖται οἰκόπεδον διὰ ἀναψυχὴν καί ρεμβα- σμόν.

Γάτα καλουμένη Μπαμπὴ ἀνοῖχτεῖται στίς σικὲς τῶν ὀνειρών.

Ὁ Μαθιὸς στὸν ταροσανὰ ἀγοράζει νέᾱ ἰστία.

Κοχῶλια καί μουχαμπέτια διαθέτι ὁ Ἀλέξης τὸ Παποράκι.

Ἡ Μυγδαλιὰ τς Μάχους ὑφαίνει ἰστορίες καί λόγια ἀστεράτα.

Τοῦ Μαστρο-Παναγῆ ὁ Γιάννος φάχνει δουλεῖα σὲ μπρῖκι.

Ὁ Κωνσταντῆς ὁ Ξεσοῦρος πωλεῖ φρέσκα κηπευτικά θαλάσσης.

Βρῆκε ὁ Χριστοδουλιῆς μέγᾱλον ἄστερῖαν πορφυρογάλαζον.

Τὸ Μορφακι τοῦ καπετᾶν Κωνσταντῆ φτιάχνει ζυμωτὲς κουλοῦρες, χορευτι- κές.

Τὸ Χρυσὺ τῆς Μποῦλμπαινας ἀγοράζει κλωστὲς χρυσοὺς καί ἀσημένιες.

Ῥῆνει ὁ μπάρμπ' Ἀναγνώστης τὸν καλύτερον καφεὲν σὲ ἄμμο ψιλὴ ἀπὸ τὸ Ἄσπρονῆσι.

Ἀντώνης Ν. Παπαβασιλείου

στρουθίου τοῦ μονᾶζοντος στὴν ἄκρη τῆς γραφίδας του.

Τὸν ἤθελαν ἀνάμεσά τους, ἀκόμη καί ἀν σὲ κάποιους τοὺς γύριζε τ' ἄντερα, καί δημιουργοῦσε σάλο στὴν ἐποχὴ του γύρω ἀπὸ τὴν ταυτότητα καί τὴν «ιδεολογία» τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ, τοῦ νέου ἑλληνικοῦ κράτους καί τοῦ πρώτου ἀπελευθερωμένου ἑλληνισμοῦ! Αἰτία, βεβαίως, ἡ ἄκριτη καί παράφορη ἀρχαιοσιπηλία τους! Σήμερα, βεβαίως, ἐνοχλοῦνται οἱ τοῦ «ἐφάμιλλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ», καί ἀς ἦμερὸ ὁ Μέγας Παπαδιαμάντης ὅσο κανένας ἄλλος στὴν ἐποχὴ του τὴν δικαίη λογοτεχνία καί τὴν μετέφραζε καί στά καθ' ἡμέαι!

Καί, σίγουρα, αὐτὸς δέν μαυοῖσε! Τὰ ἔβαζε μαζί τους γιατί εἶχε φτάσει μέχρι τὸ μπόδι τους καί τοὺς ξεπερνοῖσε! Καί στά σημεῖα καί διαχρονικά! Ὁ «αἰώνιος φοιτητής» καί εἰς τὸν αἰῶνα τῶν αἰῶνων μέγας συγγραφέας! Ἀκόμη καί ὡς σημεῖον ἀντιλεγόμενου! Γιά μερικούς! Ἀλλὰ τέτοια δέν θέλουμε ἀπὸ τοὺς λογοτέχνες μας; Νὰ εἶναι δηλαδή πειρακτῆρια τῆς ἐποχῆς καί τοῦ αἰῶνα τους;

Θὰ μοῦ πῆτε μὰ ὀ... ἅγιος τῶν γραμμάτων ἐπετραῖζε τὸν κόσμος; Καί τὸν ἐπετραῖζε καί τὸν ἐνέπαιζε! Ἐκτὸς ἀν ἦταν ἓνας... συστημακὸς συγγραφέας! Ἦταν; Καί ὅσο ἀν ἔχετε τὴν ἀπορία ἀν κάτι τέτοιο ἦταν μέσα στὶς προθέσεις του ἢ ἔτυχε! Ὡς ἔλεγα πὺς δέν ἔτυχε! Τὸ πέτυχε! Δέν μορεῖς νὰ βγεῖς στά γράμματα ὡς Μποῦε καί νὰ μὴν θέλεις νὰ κἀνεῖς σαματᾶδες.

Καί ἔκανε καί κάνει! Ἀνεπιφύλακτα! Καί μ' αὐτὴν τὴν ἔννοια δέν ξέρω ἀκόμη γιατί τὸν θεωροῦν ἀκόμη ἅγιο τῶν γραμμάτων. Ἀλλὰ καί τοὺς διὰ Χριστὸν σαλοὺς ποὺ ἐνέπαιζαν τὸν κόσμο τοὺς εὐλαβοῦμαστε ὡς ἅγιους! Ναι, ἀλλὰ τὸν Παπαδιαμάντη δέν τὸν θεωρεῖ κανένας σαλό, οὔτε τοὺς ἐνέπαιζε καί ἐπετραῖζε τὸν κόσμο. Ἀπλά, φτιάχνομε ἓνα «κόνισμα μέ τὴν σεμνότητα τῆς φωτο- γραφίας τῆς Δεξαμένης καί τοῦ προσωπικοῦ σχολιασμοῦ τοῦ «Nous excitons la curiosite du public...», δηλαδή «Προκαλοῦμε τὴν προσοχὴ τοῦ κοινοῦ» καί τὸν ξεγαλάζουμε. Ἡτοι τὸν ἀποτελειώνουμε!

Προτείνω -ἔδω καί καιρὸ- νὰ τὸν κατεβάσουμε ἀπὸ τὰ 'κόνισματα καί νὰ τὸν χαροῦμε! Νὰ τὸν λατρεύουμε ὡς μέγα συγγραφέα, αὐτὸν καί τὰ κείμενά του! Διαφορετικά δημιουργοῦμε γραφικό- τητες!

Ἄλλωστε, ἡ χώρα μας, ὅπως ἔλεγε ὁ Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, παράγει μόνον ἁγίους καί θαύματα! Δέν ὑπάρχει ἀνεπάρκεια! Καί ὅσο γιά ἁγίους τῶν γραμμάτων ἔχουμε τοὺς Ἵρεις Ἰερφαρξεί! Δέν μᾶς φτάνουν; Μήπως τοὺς διαβάσαμε, ἢ ξέρομε τί ποικίλους, ζξαιρετικούς καί ὀλοφάντασους θησαυροὺς γιά τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καί τὴν χριστιανικὴ πίστη κουβαλόανε μέσα στοῦ ἔργο τους;

*Ὅσο γὰς τὸν ἴδιο τὸν Παπαδιαμάντη ἄς μὴν τοῦ φορτώνουμε πράγματα ποὺ δέν ἦταν μέσα στὶς προθέσεις του! *Ὅπως ἔγραψε καί στόν πατέρα του: Ἐγὼ θέλω νὰ διαβάζω καί νὰ γράφω! Καί ἔγραψε! Δέν ἔγραψε;

Παπαδιαμάντη εἰς μίαν καί μόνη στάσιν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς δολιᾶν ἐπίθεσιν τοῦ φακοῦ τὴν στιγμὴν ποὺ ὁ μυστικοπαθὴς ἄνθρωπος εἶγεν ἀφῆσει τὸ σαρκίον του ἀκοιμημένον εἰς τὴν ρά- βδον του, ἔρημον καί ἀπροστάτευτον ἀπὸ τὸ “προστατευτικὸν δαυμόνιον”. Κι ἀν ζῆ ἀκόμη ὁ Μέγας Ἄπροσποῖητος Σκιαθίτης εἰς τὴν μοναδικὴν αὐτὴν φωτογραφίαν, ζῆ μέ τὸ τιμητι- κώτατον φρόντο τῆς ἀδιαφορίας καί τῆς ἀτμωλείας, αἱ ὀποῖαι μᾶς βεβαιώνουν ὅτι αὐτὸς δὲν ἦλθεν εἰς καμμίαν συμφωνίαν με τὴν φωτογραφικὴν μηχανήν, δὲν ἐποζᾶρῆσαν οὔτε ὡς Ἄρχιμῆδης οὔτε ὡς Μπισμαρχ, οὔτε ὡς Προμη- θεὺς. Ἦτο μέγᾱλος καί κάθε μεγαλειότης δὲν ἔχει ἀνάγκην πολλῶν στάσεων καί καμμιάς προσποι- ῆσεως διὰ νὰ διακριθῆ».

Ὁ Παπαδιαμάντης κάθισε ἔξω ἀπὸ τὸ εὐνοοῦμενον καφενεῖον του ἀκούμπισε, σταῖρωσε τὰ χέρια του στό ραβδί του, ἔσκυψε ἔλαφρὰ τὸ κεφάλι του καί τὸ φῶς τοῦ δύνοντος ἥλιου φανέρωνε ὀλο τὸ μέγεθος τῆς εὐγένειας τοῦ προσώπου του. Ὁ Νιρβάνας, μὲ δανεικὴ φωτογραφικὴ μηχανή, ἔκαμε τὰ δύο ἐνσταντανέ τῆς ἴδιας ὀβλικῆς στάσης. Ὁ φακὸς συνεργᾶστηκε μέ ἐνθουσιασμὸ καί λατρεία καί αἰχμαλώτισσε σὲ μίαν ἄψυχη εἰκόνα τὸν ὀλιον Παπαδιαμάντη: αἶρα ποὺ γαλιηθεῖ τίς ψυχῆς καί τῆ ζωῆ. Μιὰ μεγάλη πνευματικὴ στιγμή τῆς ἑλληνικῆς ἀτμόσφαιρας.

Ὁ Νιρβάνας κρατώντας σφιχτὰ, ὡς πολύτιμο θησαυρό, τὴν κόδακ του τῆς ψευθιρέας μελαγχολικά:

“— Soyez tranquille, mon pauvre ami. Vous n' excitez point la curiosité du public...”

— «Ἢσυχάστε, φίλτατε! Διόλου δὲν διεγείρετε τὴν πε- ριέργεια τοῦ πλήθους...»

Ἥτσι, ἐπληρώθη τὸ Παπαδιαμάντειον:

« ἔλαβεν ἐκάτερος τὸ ἴδιον εαυτοῦ πρᾶγμα»

καί ὁ συρράπτης διηγημάτωνθὰ στελεῖ, ἔστω καί μετ' αἰδημοσύνης, μιάν εἰκόνα στοῦς δικούς του καί ὁ Σκοπελτής λογοτέχνης-ἱατρὸς θα δημοσιεύσει μιάν χάσμα ὀθαλαμῶν φωτογραφικὴ σύνθεση τοῦ ἀσκητικοῦ Παπαδιαμάντη, καί κατὰ δῆλῳσίν του:

« ...τὸν ὀραιότερον τίτλον μου ἔναντι τῶν μεταγενεστέ- ρων».

Ντίνος Ἀγραφιώτης

Τὸν τελευταῖο καιρὸ, τὸ λοιπόν, βρίσκομαι στοῦ χωριὸ τακτικά, καθὼς στὴν πόλη τὰ λογιῆς κρούσματα δὲ λέν νὰ κοπάσουν, στὰ μέρη δηλονότι-δηλαδῆς ποὺ κατὰ τὸν ἐφηβισμόν μου, διεξήχθη ἢ

Δημήτριος, τοῦπίκλην Εὐρύπιος

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΕΝ ΕΞΑΡΧΕΙΟΙΣ

Πῶς ξεστράτισε κατὰ κεῖ τὸ φιλέρημο τρυγόνι τῆς Δεξαμένης

καί τοῦ Ψυρρή; Τί ἦθλε ὁ ἐραστής τῶν σκιαθιτικῶν ἀερογιαλιῶν στὴν καρ